

ЛЕКЦІЯ №3

SEO (SEA): оцінка
стратегій/планів,
сценарний підхід,
індикатори
результативності

Поняття стратегічної екологічної
оцінки

Правова база СЕО

Об'єкти та суб'єкти СЕО

Етапи проведення СЕО

1. ПОНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

- Стратегічна екологічна оцінка (CEO, англ. Strategic Environmental Assessment, SEA) – це інструмент управління, який забезпечує систематичний аналіз наслідків для довкілля та здоров'я населення при розробці стратегій, планів і програм (СПП). Вона спрямована на попередження екологічних проблем ще до прийняття рішень на рівні політики чи планування.

Об'єкт застосування

- СЕО застосовується не до окремих проєктів (як ОВД), а до:
- **державних стратегій розвитку** (наприклад, енергетична стратегія країни, транспортна стратегія);
- **галузевих планів** (сільське господарство, промисловість, туризм);
- **регіональних і місцевих програм** (генеральні плани міст, програми розвитку територіальних громад).

Відмінність CEO та ОВД

Критерій

CEO

ОВД

Рівень застосування

Політика, стратегія,
план, програма

Конкретний проєкт чи
діяльність

Мета

Інтеграція екологічних
аспектів у планування

Мінімізація впливу
конкретного проєкту

**Час прийняття
рішень**

На ранньому етапі (до
затвердження планів)

На етапі проєктування

Результат

Рекомендації щодо
вдосконалення
плану/стратегії

Висновок про
допустимість або умови
діяльності

Відмінність між CEO (SEA) та ОВД (EIA)

Рівень застосування

Політика, стратегія, план, програма

Конкретний проєкт чи діяльність

Мета

Інтеграція екологічних аспектів у планування

Мінімізація впливу конкретного проєкту

Час прийняття рішень

На ранньому етапі (до затвердження планів)

На етапі проєктування

Результат

Рекомендації щодо вдосконалення плану/с

Висновок про допустимість або умови діяльності

Кейс-приклади застосування CEO (SEA) та ОВД (EIA)

Енергетика

CEO: «Енергетична стратегія України до 2035 року» – аналіз впливу атомної, вугільної та ВДЕ

ОВД: Будівництво сонячної електростанції (50 МВт) – вплив на ландшафт, ґрунти, птахів

Транспорт

CEO: «Програма розвитку транспортної інфраструктури ЄС» – сценарії автошляхи vs залізниця

ОВД: Розширення автомагістралі Київ–Одеса – вплив на повітря, шум, екосистеми

Відходи

CEO: «Регіональний план управління відходами Львівської області» – варіанти заводи vs полігони

ОВД: Будівництво сміттєспалювального заводу – викиди діоксинів, вплив на здоров'я

Принципи СЕО

Превентивність – попередження шкоди, а не лише її ліквідація.

Інтегрованість – включення екологічних факторів у всі сектори політики.

Прозорість – участь громадськості та доступ до інформації.

Альтернативність – аналіз декількох сценаріїв розвитку.

Сталий розвиток – баланс економічних, екологічних і соціальних цілей.

Роль у забезпеченні сталого розвитку

- Забезпечує узгодженість між національними, регіональними та місцевими планами.
- Сприяє досягненню Цілей сталого розвитку (SDGs), зокрема SDG 6 (чиста вода), SDG 11 (сталий розвиток міст), SDG 13 (кліматичні дії), SDG 15 (збереження екосистем).
- Зменшує ризики екологічних конфліктів та підвищує якість управлінських рішень.

2. ПРАВОВА БАЗА СЕО

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» (2018) прийнятий 20 березня 2018 року, набув чинності у жовтні 2018 р.

Встановлює обов'язковість проведення СЕО для: державних стратегій, планів і програм (СПП), які можуть мати значний вплив на довкілля; містобудівної документації (генеральні плани, детальні плани територій).

Роль закону: забезпечення узгодженості з європейською практикою, підвищення прозорості державного планування.

Основні положення:

Скопінг (визначення
обсягу оцінки).

Звіт про СЕО (опис
поточного стану
довкілля, прогноз
наслідків, рекомендації).

**Громадське
обговорення** (мінімум
30 днів).

**Консультації з
органами охорони
здоров'я.**

**Інтеграція
результатів у
кінцеве рішення.**

Директива Європейського Парламенту та Ради 2001/42/ЕС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище

- Метою Директиви є забезпечення високого рівня охорони довкілля шляхом інтеграції екологічних міркувань у підготовку та прийняття планів і програм, які можуть мати суттєвий вплив на навколишнє середовище.

Конкретні завдання Директиви

Раннє врахування екологічних факторів – ще на стадії стратегічного планування, а не після ухвалення рішень.

Систематичний аналіз впливів на довкілля у процесі розробки стратегій, планів і програм.

Порівняння альтернативних сценаріїв розвитку для вибору найбільш екологічно прийняттого варіанту.

Забезпечення прозорості та участі громадськості у процесі прийняття рішень.

Врахування транскордонних впливів у випадках, коли реалізація плану/програми може вплинути на інші держави-члени ЄС.

Роль у системі екологічної політики ЄС

Служить **доповненням до Директиви з ОВД (2011/92/ЕС)**, яка стосується конкретних проєктів.

Гарантує, що екологічні аспекти інтегровані **не лише на рівні окремих об'єктів**, а й у ширшому стратегічному плануванні.

Є інструментом для досягнення **сталого розвитку** та виконання зобов'язань за міжнародними угодами (зокрема, Орхуською конвенцією).

Орхуська конвенція (1998): значення для СЕО

- Конвенція ЄЕК ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля».
- Прийнята 25 червня 1998 року в м. Орхус (Данія), набула чинності у 2001 році.
- Україна приєдналася у 1999 р. (ратифікована Законом України № 832-XIV).

Основні принципи конвенції

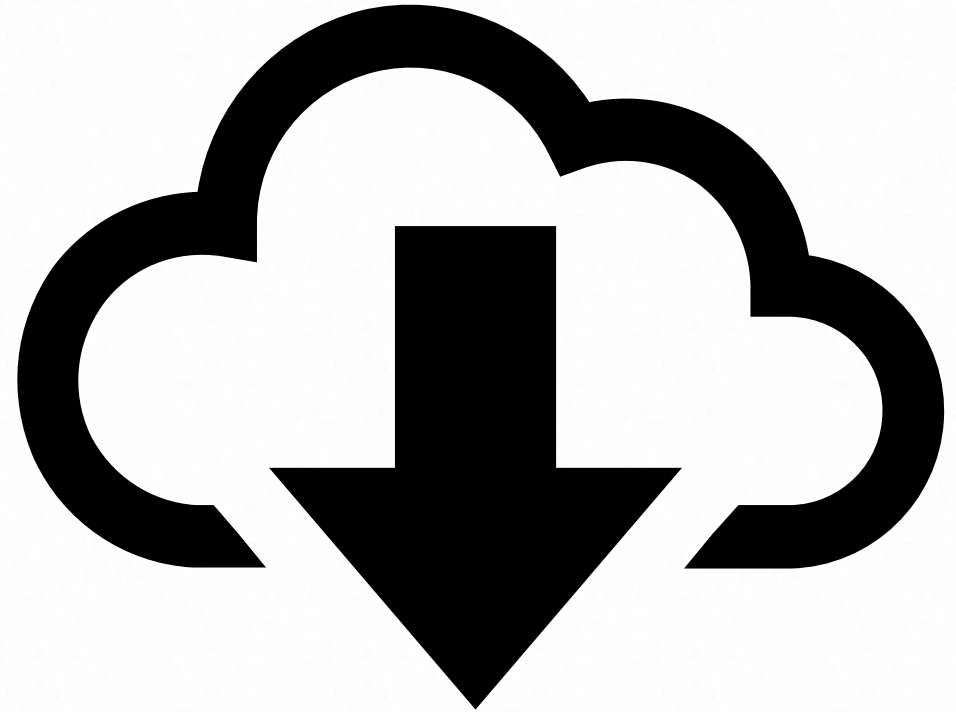
Доступ до
інформації

Участь
громадськості у
прийнятті рішень

Доступ до
правосуддя

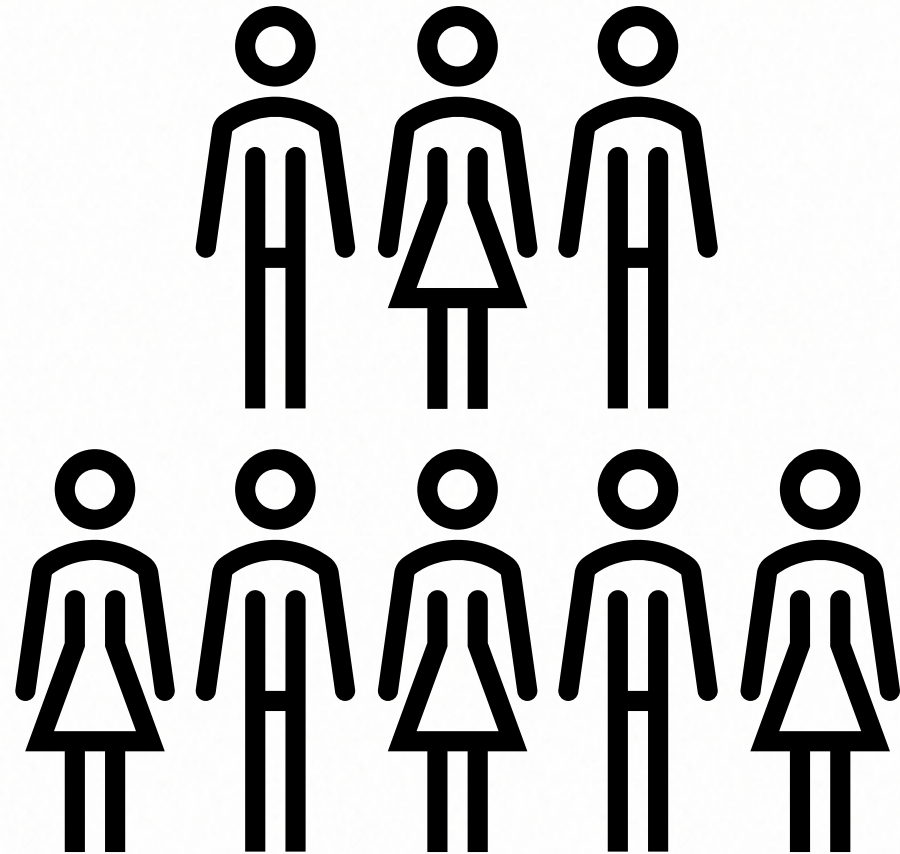
Доступ до інформації

- Громадяни та організації мають право отримувати від органів влади **екологічну інформацію без необхідності доводити власний інтерес.**
- Інформація має надаватися оперативно, у зрозумілій формі та за прийнятну плату.
- Держава повинна активно поширювати інформацію про стан довкілля (звітність, бази даних, реєстри).

Участь громадськості у прийнятті рішень

- Включає доступ на всіх етапах: під час розробки стратегій, планів, програм і навіть політик.
- Вимагає проведення консультацій, публічних слухань, можливості подати письмові зауваження.
- Органи влади зобов'язані **враховувати результати консультацій**, а не лише формально збирати думки.

Доступ до правосуддя

- Якщо права на інформацію чи участь у прийнятті рішень були порушені, громадськість має право оскаржити це у суді чи іншому незалежному органі.
- Це стосується як громадян, так і громадських організацій (НУО).
- Забезпечується механізм захисту від **необґрунтованих рішень влади чи інвесторів.**

Реалізація Орхуської конвенції в Україні

Стовп

Приклади реалізації в Україні

Доступ до інформації

- Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля (<http://eia.menr.gov.ua>) – відкритий доступ до звітів і висновків з ОВД. - Національні доповіді про стан довкілля, які щорічно публікує Міндовкілля.

Участь громадськості

- Публічні слухання у процедурі ОВД та СЕО (наприклад, при розробці регіональних планів з управління відходами). - Консультації щодо генеральних планів міст і територіальних громад.

Доступ до правосуддя

- Судові позови екологічних організацій проти незаконних рішень про забудову заповідних територій. - Можливість оскарження порушень процедури ОВД чи СЕО у судах загальної юрисдикції.

Значення для SEO

Міжнародні підходи до СЕО

Країна / Організація	Правова основа	Основні особливості	Приклади застосування
ЄС	Директива 2001/42/ЄС	Обов'язкова СЕО для всіх стратегій, планів і програм; врахування транскордонних аспектів; висока роль громадськості	Енергетична стратегія ЄС, регіональні транспортні програми
Канада	Політика уряду Канади (з 1990-х), «Environmental Assessment Checklist»	СЕО інтегрована у всі федеральні політики; відповідальність міністерств; системний підхід через чек-листи	Національна програма з клімату, аграрна політика
США	NEPA (1969), Federal Environmental Impact Statements	Сильний акцент на альтернативних сценаріях; активні громадські слухання; можливість судового оскарження	Національна транспортна стратегія, військові програми
МФО (Світовий банк, ЄБРР, UNDP)	Внутрішні політики та стандарти («Environmental and Social Safeguards»)	СЕО як умова фінансування; акцент на довгострокових і кумулятивних впливах; міжнародна експертиза	Фінансування енергетичних, інфраструктурних та регіональних програм у країнах, що розвиваються

Отже, правова база СЕО в Україні складається з національного закону, європейських норм та міжнародних конвенцій. Її ключове значення:

гарантія участі громадськості;

інтеграція екологічних аспектів у стратегічне планування;

виконання зобов'язань перед ЄС та міжнародними організаціями;

наближення України до стандартів сталого розвитку.

3. ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ СЕО

- **Об'єкти СЕО**
- Це ті документи та рішення, які підлягають стратегічній екологічній оцінці, оскільки їх реалізація може мати суттєвий вплив на довкілля.

Державні стратегії

- Розробляються на рівні уряду чи парламенту, мають загальнонаціональне значення.
- Приклади:
- **Енергетична стратегія України до 2035 р.** – вплив на клімат, використання викопного палива, розвиток відновлюваної енергетики.
- **Національна транспортна стратегія** – вплив на викиди, шум, зайнятість територій.

Галузеві програми

- Спрямовані на окремі сфери економіки чи суспільства.
- Приклади:
- Програма розвитку сільського господарства – вплив на використання добрив, якість ґрунтів і вод.
- Програма управління відходами – вплив на кількість полігонів, розвиток переробки.

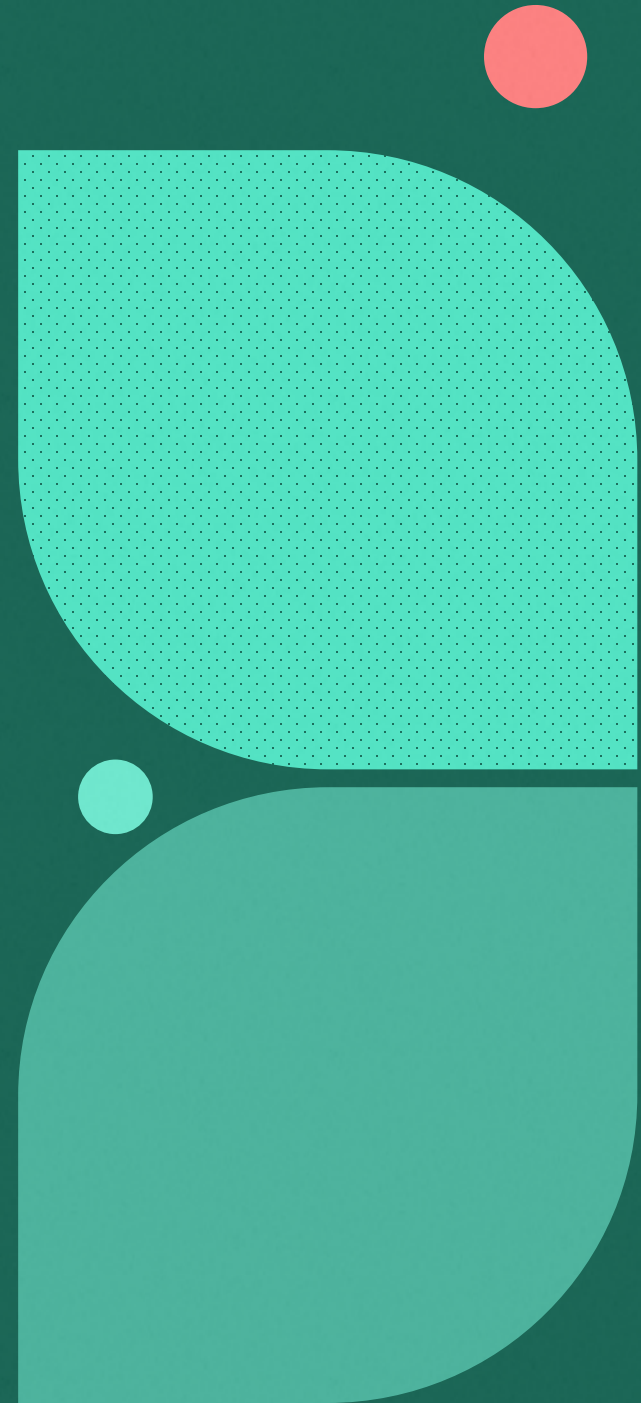
Регіональні стратегії розвитку

- Документи обласного чи місцевого рівня.
- Приклади:
- Регіональна стратегія розвитку Житомирської області до 2027 р.
- Програми відновлення територій після воєнних дій.

Містобудівна документація

- Генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій.
- СЕО дозволяє оцінити:
- чи є загроза забудови заповідних територій;
- чи витримано санітарні зони;
- як забудова вплине на якість повітря, водні ресурси, транспортні потоки.

- **Суб'єкти SEO**
- Це учасники процесу проведення SEO, які беруть участь у підготовці, аналізі та погодженні документів.

Органи влади

- Центральні (Кабмін, міністерства) – затверджують національні стратегії та програми.
- Місцеві (обласні та міські ради, громади) – відповідають за регіональні та місцеві документи.
- Приклад: Міндовкілля координує консультації та дає висновки щодо SEO.

Громади та громадські організації (НУО)

- Беруть участь через публічні обговорення, подання зауважень і пропозицій.
- Забезпечують **демократичність процесу** та захист інтересів місцевого населення.
- Приклад: участь екологічних ГО у розробці стратегій з управління відходами.

Експерти, науковці

- Здійснюють технічний та аналітичний супровід.
- Використовують GIS, моделювання, індикатори для оцінки сценаріїв.
- Приклад: університети чи науково-дослідні інститути готують довідкові матеріали до звіту з СЕО.

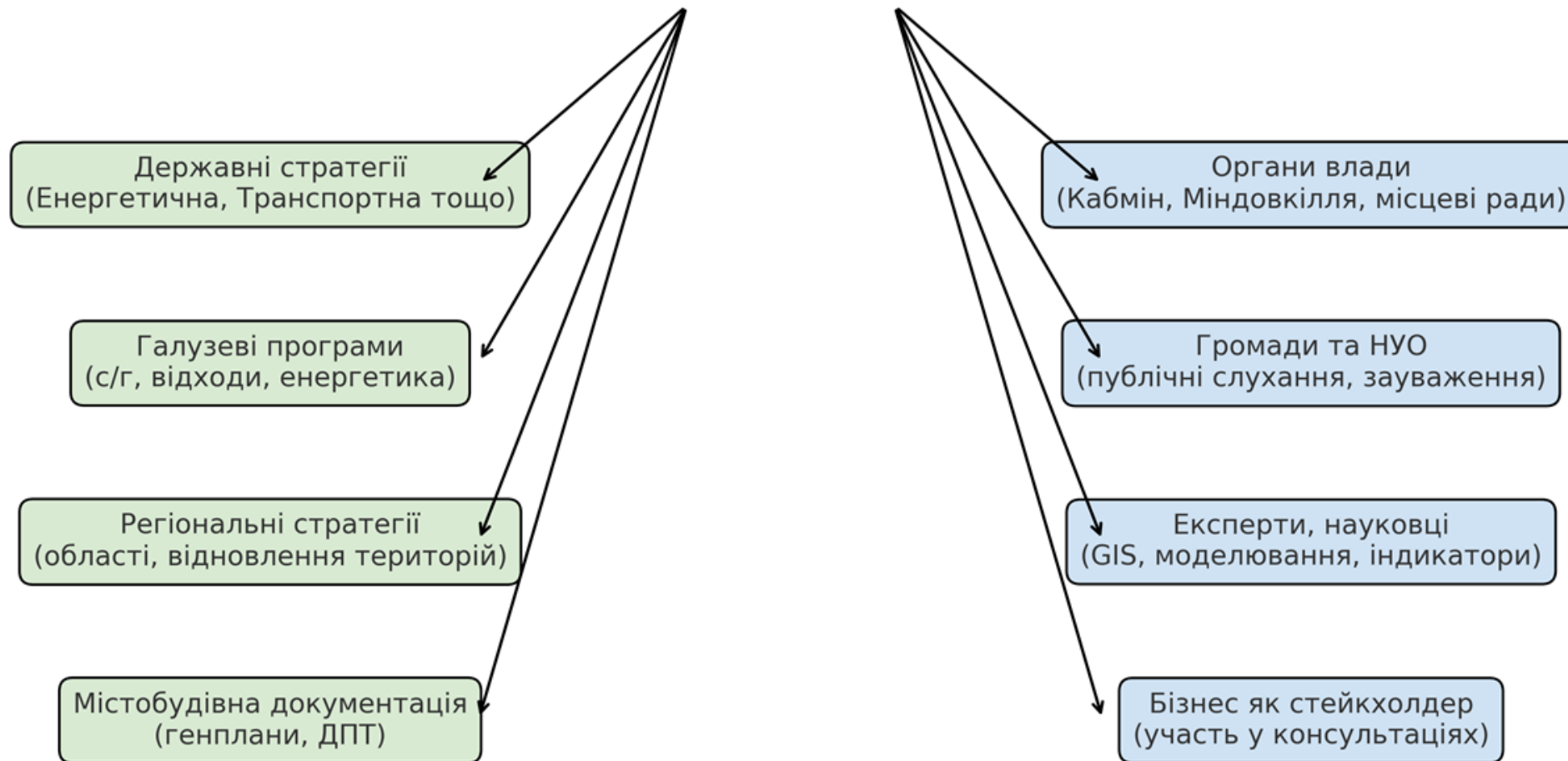

Бізнес як стейкхолдер

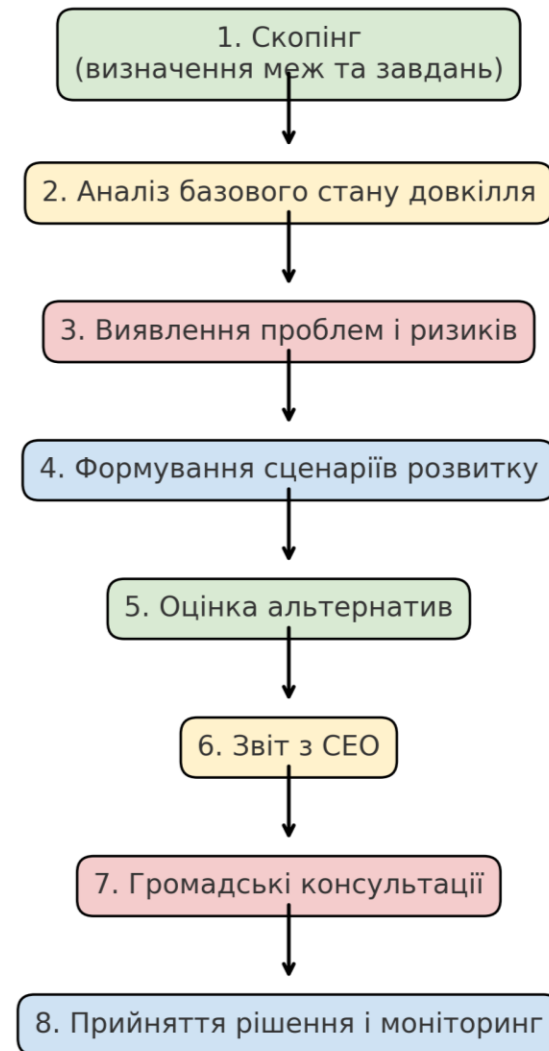
- Зацікавлений у прийнятті стратегій, які впливають на інвестиційний клімат.
- Приклад: підприємства енергетики чи логістики можуть брати участь у консультаціях щодо державних програм.
- Водночас бізнес є об'єктом контролю, щоб уникнути надмірного впливу на довкілля.

Об'єкти та суб'єкти стратегічної екологічної оцінки (СЕО)

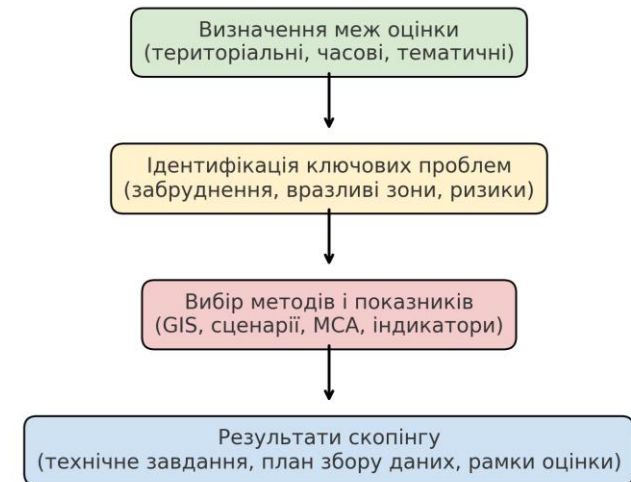
4. ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ СЕО

1. Скопінг (визначення обсягу та ключових питань)

- Скопінг – це **початковий етап СЕО**, коли визначається, *що саме, у яких межах і якими методами буде оцінюватися*. Це своєрідне «технічне завдання», яке задає рамки для всієї подальшої роботи.

Етап «Скопінг» у стратегічній екологічній оцінці

Основні завдання скопінгу

Визначення
цілей SEO

Окреслення
меж оцінки

Ідентифікація
ключових
екологічних
проблем

Вибір
методів і
показників
для аналізу

Визначення цілей CEO

які стратегічні документи аналізуються (стратегія, програма, план, генплан громади);

яку роль має CEO у прийнятті рішень;

які результати очікуються (наприклад, вибір найбільш екологічно прийняттого сценарію).

Окреслення меж оцінки

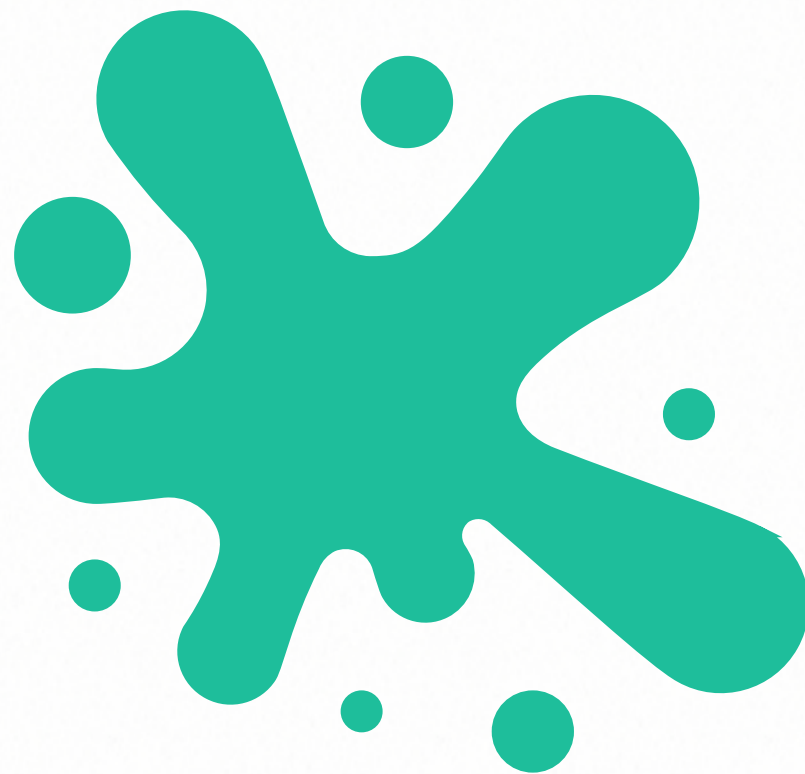
Територіальні: чи оцінка охоплює всю країну, окремий регіон, громаду або конкретний басейн річки;

Часові: коротко- (5 років), середньо- (10–15 років), довгострокові горизонти (20–30 років);

Тематичні: вода, повітря, ґрунти, ландшафти, біорізноманіття, клімат, соціальне здоров'я населення.

Ідентифікація ключових екологічних проблем

- чи є ризики забруднення річок;
- чи загрожує стратегія знищенню лісів або скороченню зелених зон;
- які групи населення найбільш уразливі.

Вибір методів і показників для аналізу

GIS-аналіз, просторове картування;

статистичні індикатори (наприклад, рівень викидів CO₂, якість питної води);

сценарний підхід (розгляд кількох варіантів розвитку);

мультикритеріальний аналіз (МСА).

Інструменти на етапі скопінгу

Карти чутливості територій (екологічно вразливі зони, водоохоронні смуги, заповідники).

База даних моніторингу (наприклад, відкриті ресурси Міндовкілля, Держстату, NASA).

Попередні консультації з громадськістю: громадські організації, наукові установи, місцеве населення.

Складання матриць впливів (секторальна діяльність → компонент довкілля → потенційний ефект).

Результати скопінгу

- **Документ «Обсяг і рівень деталізації SEO»**, який містить:
 - перелік екологічних проблем, що підлягають оцінці;
 - межі оцінки;
 - перелік методів;
 - часові рамки дослідження.
- **Затверджене технічне завдання** на проведення SEO.
- **Погоджений план збору та аналізу даних.**

Значення скопінгу

Запобігає дублюванню чи розмитості завдань.

Дозволяє сфокусувати оцінку на **найбільш значущих екологічних ризиках**.

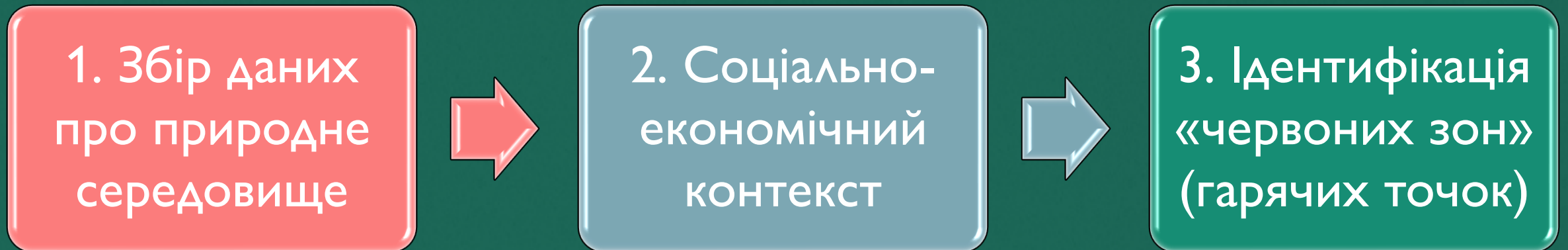
Підвищує прозорість і якість майбутнього звіту з CEO.

2. Аналіз базового стану довкілля

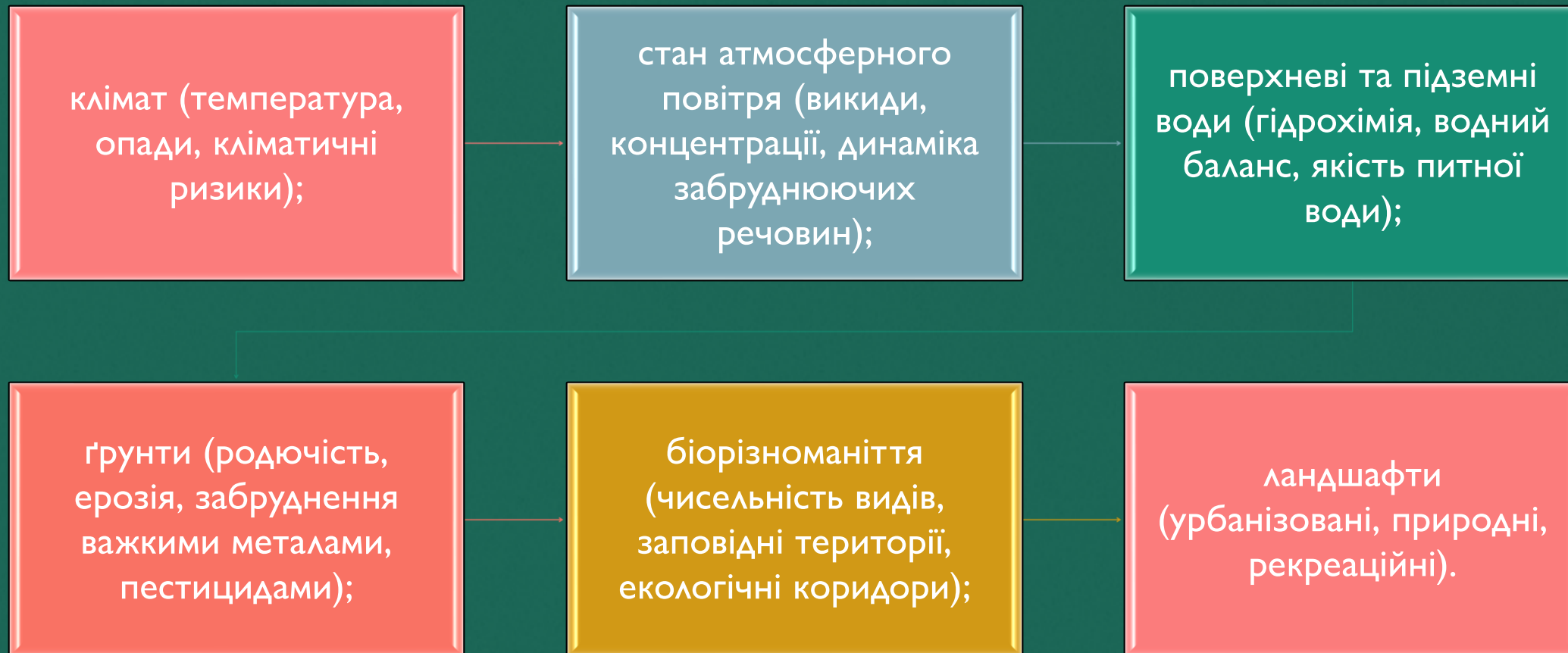
- Це фундаментальна частина СЕО, яка створює «точку відліку» для порівняння майбутніх впливів. Завдяки аналізу поточного стану довкілля можна зрозуміти:

Основні завдання

Збір даних про природне середовище

Соціально-економічний контекст

Ідентифікація «червоних зон» (гарячих точок)

території з підвищеним ризиком
(забруднені річки, промислові вузли,
депресивні екосистеми);

райони, де перевищуються норми якості
довкілля;

екологічно чутливі зони (водоохоронні
зони, ліси, заказники, території Natura
2000).

Джерела даних

Офіційна статистика: Держстат, Міндовкілля, обласні департаменти екології;

Моніторингові системи: державний моніторинг якості повітря та води, дані гідрометеослужби;

Супутникові та GIS-дані: Landsat, Sentinel, Copernicus, геоінформаційні системи;

Наукові публікації та проєкти: результати досліджень університетів, міжнародних організацій (UNEP, WHO).

Методи аналізу

**Статистичний
аналіз** (середні
значення, динаміка
за 5–10 років).

**GIS-
картографування**
(визначення
вразливих
територій, буферні
зони).

**Порівняння з
нормативами**
(ДСТУ, ВООЗ,
директиви ЄС).

Експертні оцінки
(у випадку браку
кількісних даних).

Результати етапу

Опис поточного стану довкілля (звіт, карти, таблиці).

Виявлення тенденцій (погіршення/покращення).

Визначення екологічних обмежень (де заборонено чи небажано реалізовувати певні проекти).

База для подальших сценаріїв розвитку – майбутні прогнози співставляються саме з цією «базою».

Приклади застосування

- **СЕО генерального плану міста** – аналіз поточного стану зелених зон, транспортної мережі, шумового фону.
- **СЕО регіональної програми управління відходами** – оцінка кількості діючих полігонів, їхнього стану, ризику забруднення ґрунтових вод.
- **СЕО енергетичної стратегії** – визначення нинішніх викидів CO₂ та споживання викопного палива.

3. Виявлення екологічних проблем і ризиків

- На цьому етапі відбувається аналіз уразливих елементів довкілля та визначення потенційних загроз, які може спричинити реалізація стратегії, плану чи програми. Це дозволяє сфокусувати подальшу оцінку на найбільш критичних аспектах.

Основні завдання

1. Аналіз уразливих
компонентів довкілля

2. Визначення типів ризиків

3. Формування переліку
ключових екологічних питань

Аналіз уразливих компонентів довкілля

Водоносні горизонти,
джерела питного
водопостачання.

Заповідники,
національні парки,
території Смарагдової
мережі, Natura 2000.

Густонаселені райони,
школи, лікарні,
житлові масиви.

Екологічні коридори,
середовища існування
рідкісних і зникаючих
видів.

Визначення типів ризиків

Хімічні ризики:
забруднення повітря,
води, ґрунтів токсичними
речовинами.

Фізичні ризики: шум,
вібрація, світлове
забруднення.

Біологічні ризики:
деградація
біорізноманіття,
поширення інвазивних
видів.

Кліматичні ризики:
викиди парникових газів,
збільшення вразливості
до екстремальних
погодних явищ.

Техногенні ризики:
аварії на промислових
об'єктах, транспортні
катастрофи, витoki
небезпечних речовин.

Формування переліку ключових екологічних питань

Методи виявлення проблем і ризиків

Матриці впливів (вид діяльності → компонент довкілля → потенційний вплив).

SWOT-аналіз екологічних факторів (сильні сторони, слабкості, можливості, загрози).

GIS-картографування «гарячих точок» (зони забруднення, підтоплення, ерозії).

Оцінка чутливості та вразливості екосистем (наприклад, ліси до пожеж, річки до скидів).

Експертні консультації (з науковцями, громадськими організаціями, місцевими жителями).

Результати етапу

Перелік екологічних проблем, що можуть бути поглиблені або спричинені реалізацією стратегії/програми.

Карта ризиків із виділенням найбільш уразливих територій.

Пріоритетні екологічні питання для подальшого аналізу та врахування у сценаріях.

Основи для формування **системи моніторингу** у майбутньому.

Приклади

1

Для **регіональної програми управління відходами** – ключовим ризиком може бути збільшення навантаження на полігони, загроза забруднення підземних вод.

2

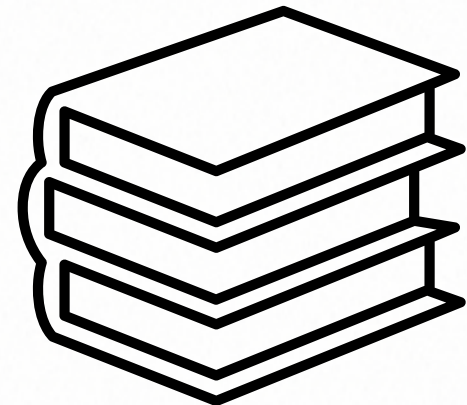
Для **енергетичної стратегії** – основні ризики: зростання викидів CO₂, деградація земель від видобутку корисних копалин.

3

Для **генерального плану міста** – ризики: скорочення зелених зон, підвищення рівня шуму та забруднення повітря від транспорту.

4. Формування сценаріїв розвитку

- Цей етап передбачає **розробку кількох можливих варіантів реалізації стратегії чи програми** з урахуванням екологічних, соціальних та економічних наслідків. Сценарний підхід дозволяє передбачити альтернативні майбутні ситуації і вибрати найбільш збалансований шлях розвитку.

Основні завдання

1. Визначення
ключових факторів,
що впливають на
розвиток

2. Формування
набору сценаріїв

3. Оцінка наслідків
кожного сценарію

Визначення ключових факторів, що впливають на розвиток

екологічні (стан водних ресурсів, якість повітря, біорізноманіття);

економічні (темпи зростання ВВП, структура енергетики, ринок праці);

соціальні (демографія, урбанізація, рівень освіти і здоров'я населення);

технологічні (впровадження «зелених» технологій, цифровізація).

Формування набору сценаріїв

**Базовий сценарій
(status quo):**
передбачає
продовження існуючих
тенденцій без суттєвих
змін.

**Оптимістичний
сценарій:** орієнтація
на сталий розвиток,
модернізацію,
впровадження
відновлюваних джерел
енергії, ефективне
управління відходами.

**Песимістичний
сценарій:**
поглиблення кризових
явищ (економічний
спад, екологічні
катастрофи, деградація
природних ресурсів).

Додатково можуть
створюватися
**альтернативні
сценарії** (наприклад,
«зелений перехід»,
«високі ризики»,
«інноваційний
прорив»).

Оцінка наслідків кожного сценарію

Екологічні: зміна
рівня забруднення,
стану екосистем,
викидів CO₂.

Соціальні: якість
життя, здоров'я
населення,
зайнятість.

Економічні:
інвестиційна
привабливість,
витрати та вигоди.

Методи формування сценаріїв

**Екстраполяція
трендів:** прогнозування
майбутнього на основі
минулих даних.

**Експертні оцінки
(Delphi-метод):**
залучення фахівців для
прогнозування.

**Моделювання (GIS,
економіко-
математичні моделі):**
симуляції розвитку
територій.

**SWOT- та PEST-
аналіз:** врахування
внутрішніх і зовнішніх
факторів впливу.

**Мультикритеріальний
аналіз (МСА):** оцінка
переваг і ризиків за
різними критеріями.

Результати етапу

Розроблений набір сценаріїв (мінімум три, часто – 4–5).

Опис позитивних і негативних наслідків кожного сценарію.

Кількісні й якісні показники, що характеризують сценарії (рівень викидів, енергоспоживання, доступність водних ресурсів).

Основи для етапу оцінки альтернатив, де відбувається порівняння сценаріїв і вибір найбільш збалансованого.

Приклади застосування

- **Енергетична стратегія України:**

- базовий – збереження частки викопного палива;

- оптимістичний – розвиток ВДЕ до 30–40%;

- песимістичний – залежність від імпорту газу, зростання викидів CO₂.

- **Генеральний план міста:**

- базовий – неконтрольоване зростання забудови;

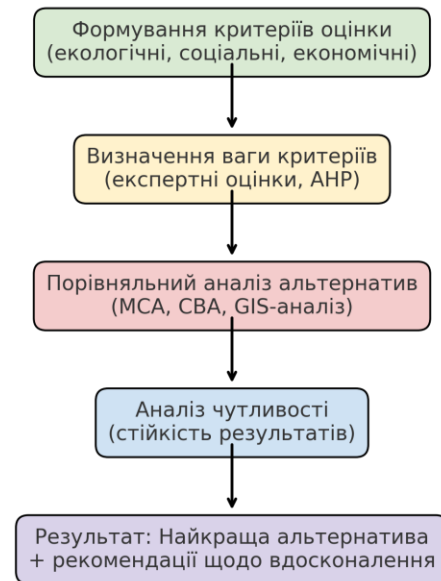
- оптимістичний – збалансований розвиток збереження зелених зон;

- песимістичний – втрати рекреаційних територій і підвищення ризику підтоплень.

5. Оцінка альтернатив

- На цьому етапі здійснюється **порівняння кількох можливих сценаріїв розвитку або управлінських рішень**, які були сформовані раніше. Мета — визначити, який із варіантів є **найбільш екологічно та соціально прийнятним, економічно обґрунтованим і стійким у довгостроковій перспективі**.

Етап «Оцінка альтернатив» у стратегічній екологічній оцінці (СЕО)

Основні завдання

1. Формування критеріїв оцінки

2. Визначення ваги критеріїв

3. Порівняльний аналіз альтернатив

4. Аналіз чутливості

Формування критеріїв оцінки

Екологічні критерії

- якість повітря, води, ґрунтів; рівень викидів CO₂; збереження біорізноманіття

Соціальні критерії

- вплив на здоров'я населення, доступ до екосистемних послуг, рівень зайнятості, комфортність життя

Економічні критерії

- витрати на реалізацію, вигоди для регіону/держави, інвестиційна привабливість

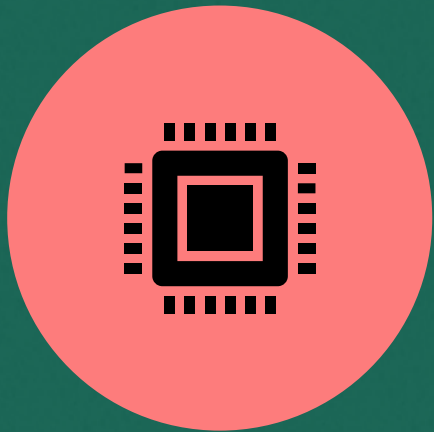
Визначення ваги критеріїв

Не всі критерії рівнозначні.

Наприклад, для транспортної програми екологічні фактори (CO₂, шум) можуть мати більшу вагу, ніж економічні вигоди.

Ваги можуть встановлюватися за допомогою експертних оцінок, методів аналітичної ієрархії (АНП).

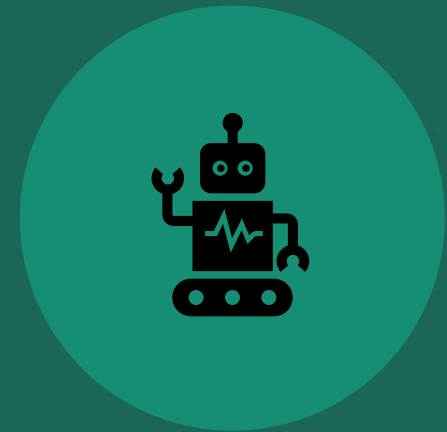
Порівняльний аналіз альтернатив

**МУЛЬТИКРИТЕРІАЛЬНИЙ
АНАЛІЗ (МСА):** ВРАХОВУЄ
БАГАТО ПАРАМЕТРІВ
ОДНОЧАСНО.

АНАЛІЗ ВИТРАТ І ВИГІД (СВА):
СПІВСТАВЛЯЄ ЕКОНОМІЧНІ
ВИТРАТИ З ЕКОЛОГІЧНИМИ ТА
СОЦІАЛЬНИМИ ВИГОДАМИ.

GIS-ІНСТРУМЕНТИ:
ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ
(НАПРИКЛАД, ВИБІР ТРАСИ
ДОРОГИ З МІНІМАЛЬНИМ
ВПЛИВОМ НА ПРИРОДУ).

Аналіз чутливості

ПЕРЕВІРКА, ЯК ЗМІНИТЬСЯ
РЕЗУЛЬТАТ, ЯКЩО ЗМІНИТИ ВАГУ
КРИТЕРІЇВ АБО ДАНІ.

ДОЗВОЛЯЄ ВИЯВИТИ, НАСКІЛЬКИ
СТІЙКИМ Є ВИБІР АЛЬТЕРНАТИВИ.

Результати етапу

Порівняльна таблиця альтернатив, де кожен сценарій оцінюється за екологічними, соціальними та економічними критеріями.

Ідентифікація найкращої альтернативи, яка забезпечує баланс між розвитком і охороною довкілля.

Рекомендації щодо вдосконалення обраної альтернативи (наприклад, включення додаткових заходів із мінімізації впливів).

Прозорість для громадськості – чітке пояснення, чому вибрано саме цей варіант.

Приклади

- **Енергетична стратегія:**

- Альтернатива 1 – розвиток викопного палива (низька вартість, але високі викиди).

- Альтернатива 2 – розвиток ВДЕ (вища вартість на старті, але низький екологічний ризик).

- Висновок: Альтернатива 2 – краща у довгостроковій перспективі.

- **Транспортна програма:**

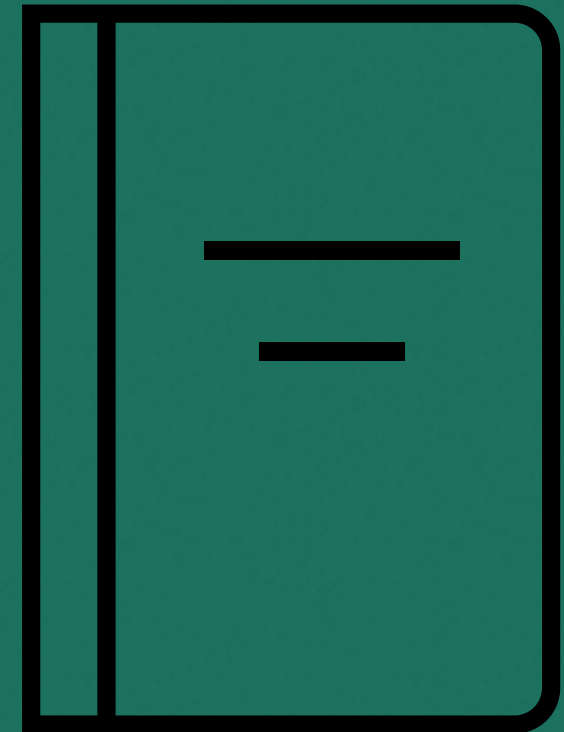
- Альтернатива 1 – будівництво нових автострад.

- Альтернатива 2 – розвиток залізничного транспорту.

- Висновок: Альтернатива 2 знижує викиди, шум і має вищу соціальну вигоду.

6. Підготовка звіту з SEO

- Звіт з SEO – це **офіційний аналітичний документ**, у якому узагальнено результати всіх попередніх етапів: аналіз базового стану довкілля, ідентифікація проблем, сценарії розвитку та оцінка альтернатив.
Він є ключовим інструментом для **прозорого інформування громадськості та прийняття рішень** органами влади.

Основні завдання

1. Систематизація
зібраної інформації

2. Документування
прогнозованих
впливів

3. Розробка
рекомендацій

4. Забезпечення
доступності

Систематизація зібраної інформації

Всі дані повинні бути
структуровані у
зрозумілій формі.

Використовуються карти,
діаграми, таблиці, щоб
унаочнити результати.

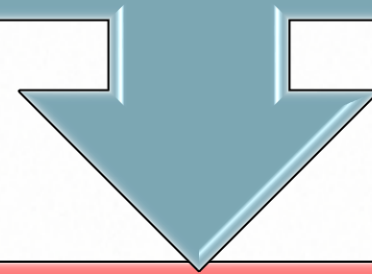
Документування прогнозованих впливів

Вказуються як **прямі**,
так і **непрямі**,
коротко- і
довгострокові
наслідки.

Важливий акцент на
кумулятивні
ефекти (накопичення
впливів у часі).

Розробка рекомендацій

Які заходи необхідно вжити
для зменшення негативного
впливу?

Які інструменти управління
слід застосувати (технологічні,
організаційні, правові)?

Забезпечення доступності

Звіт повинен бути написаний зрозумілою мовою, доступною не лише для експертів, але й для громадськості.

Використання **інфографік, карт, схем** – обов'язкова умова якісного документа.

Структура звіту з СЕО (рекомендована)

Розділ	Зміст	Призначення
1. Вступ	Мета проведення СЕО, правова основа, обсяг оцінки, об'єкт дослідження	Визначає рамки оцінки та юридичні підстави
2. Опис стратегії/плану/програми	Загальні цілі, сфера охоплення, ключові заходи, терміни реалізації	Дає уявлення про документ, який оцінюється
3. Характеристика поточного стану довкілля	Якість повітря, води, ґрунтів, стан біорізноманіття, соціально-економічний контекст	Формує базу для порівняння
4. Ідентифіковані проблеми і ризики	Вразливі території, потенційні загрози (хімічні, біологічні, техногенні)	Виділяє критичні екологічні питання
5. Сценарії розвитку	Базовий, оптимістичний, песимістичний сценарії; можливі альтернативи	Демонструє різні варіанти майбутнього
6. Оцінка альтернатив	Порівняння за критеріями (екологічними, соціальними, економічними), аналіз чутливості	Дозволяє вибрати найбільш збалансоване рішення
7. Прогнозовані наслідки	Прямі та непрямі, коротко- і довгострокові, кумулятивні ефекти	Дає оцінку можливих впливів
8. Рекомендації з пом'якшення	Заходи щодо зменшення негативного впливу (технологічні, організаційні, правові)	Формує план дій для управління ризиками
9. Система моніторингу	Методи, індикатори, частота збору даних, відповідальні органи	Забезпечує контроль за виконанням
10. Висновки	Підсумок оцінки, аргументація вибору альтернативи, відповідність принципам сталого розвитку	Служить основою для ухвалення рішень
11. Додатки	Карти, схеми, статистичні таблиці, результати консультацій	Підкріплює аналітичну частину доказами

Юридичні вимоги (на прикладі України та ЄС)

Звіт з СЕО є
обов'язковим для
**стратегій, планів і
програм**, що можуть
впливати на довкілля.

Закон України «Про
СЕО» (2018) визначає
мінімальні вимоги до
змісту.

Директива 2001/42/ЄС
– базовий документ для
країн ЄС.

Обов'язковою є
**публікація звіту для
громадського
обговорення.**

Результати етапу

Офіційний звіт з СЕО у друкованій та електронній формах.

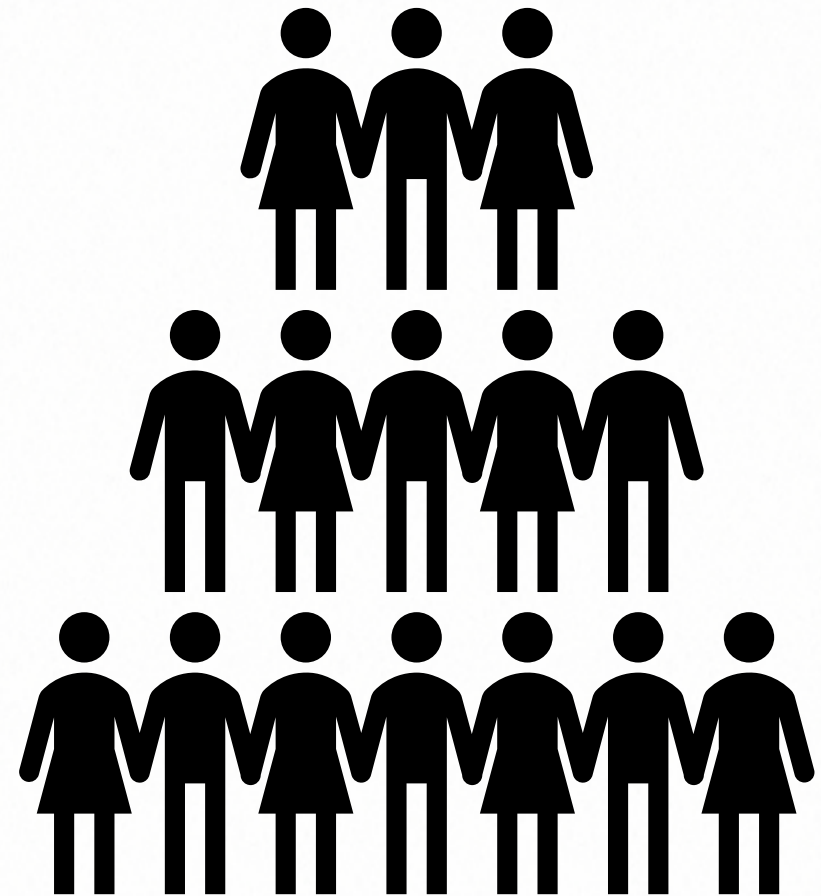
База для громадських консультацій та подальших рішень.

Аргументація вибору альтернативи, що буде реалізована.

Прозорість процесу – документ доступний громадськості та міжнародним партнерам.

7. Громадські консультації

- Громадські консультації – це **ключовий елемент демократичного процесу СЕО**, що забезпечує прозорість і врахування інтересів усіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Вони ґрунтуються на принципах **Орхуської конвенції (1998)**: доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя.

Основні завдання

1. Забезпечення доступності інформації
2. Організація консультацій
3. Збір і аналіз зауважень
4. Реагування на зауваження

Забезпечення доступності інформації

Звіт з SEO повинен бути оприлюднений у відкритому доступі (сайти органів влади, друковані ЗМІ, спеціальні інформаційні портали).

Необхідно передбачити скорочені «нелабораторні» версії (інфографіка, резюме для широкої аудиторії).

Організація консультацій

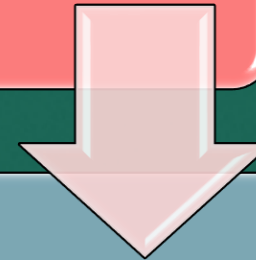
Збір і аналіз зауважень

Усі письмові та усні пропозиції повинні бути зареєстровані.

Важливо забезпечити **рівний доступ** для меншості (наприклад, сільських громад чи маргіналізованих груп).

Реагування на зауваження

Органи влади зобов'язані надати **офіційну відповідь на кожне зауваження.**

У фінальному звіті з СЕО зазначається: які пропозиції враховані, які відхилені, з поясненням причин.

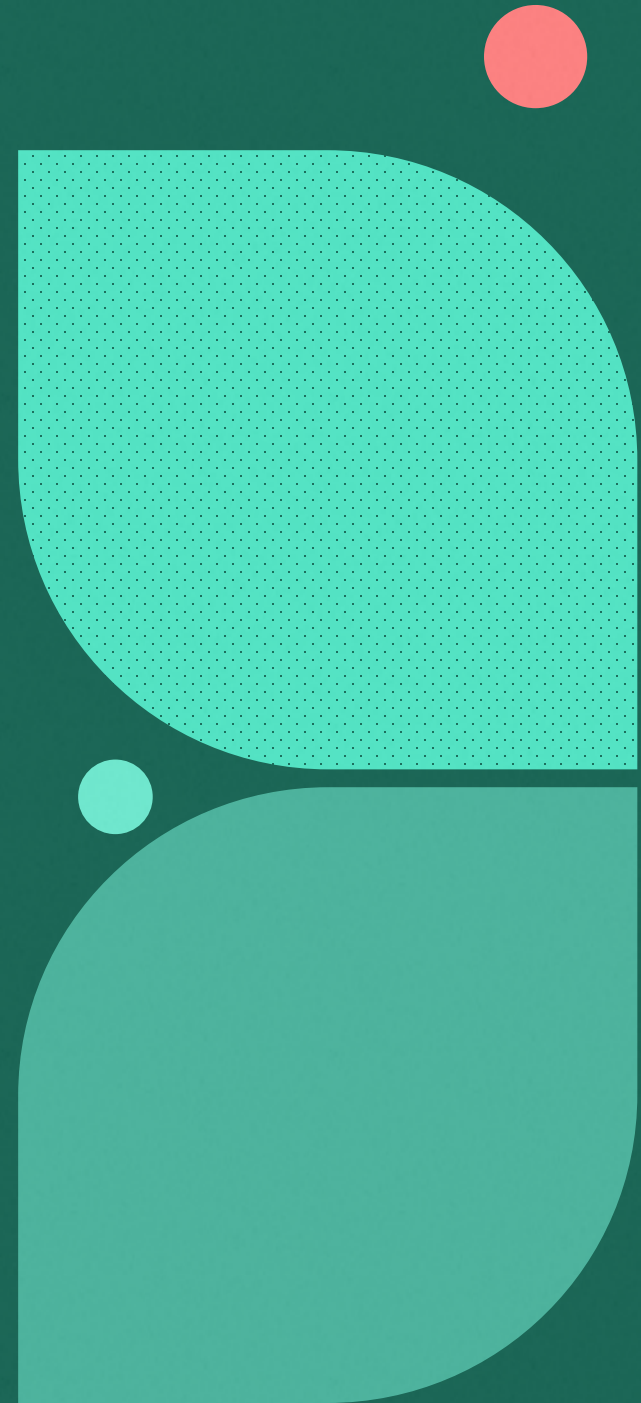
Очікувані результати

- **Зростання прозорості процесу** – суспільство отримує доступ до екологічної інформації.
- **Врахування інтересів громади** – стратегія чи план коригується з урахуванням місцевих потреб.
- **Підвищення довіри до рішень** – зменшення соціальної напруги, легітимність документу.
- **Покращення якості управління** – пропозиції громадськості часто містять цінні практичні ідеї.

Приклади

- Під час СЕО генплану міста Львова проводились відкриті слухання із залученням місцевих НУО.
- Для СЕО Національної стратегії управління відходами були організовані онлайн-консультації, в яких взяли участь понад 50 організацій.
- У країнах ЄС консультації часто інтегруються з механізмами **e-Governance** (електронне урядування).

8. Прийняття рішення і моніторинг

- Цей етап завершує процес СЕО і має **подвійну мету**:
- Прийняття остаточного рішення щодо реалізації стратегії, плану або програми з урахуванням результатів СЕО та громадських консультацій.
- Організація системи **моніторингу впровадження** цього документа та його впливу на довкілля і суспільство.

Основні завдання

1. Врахування
результатів SEO у
кінцевому рішенні

2. Розробка плану
моніторингу

3. Регулярна
звітність

4. Механізм
коригування
стратегії/плану

Врахування результатів СЕО у кінцевому рішенні

Органи влади повинні обґрунтувати, яким чином результати СЕО і громадських обговорень були враховані.

Якщо певні пропозиції відхилені – наводяться причини.

Фінальний документ (стратегія/програма) має містити екологічні корективи та рекомендації.

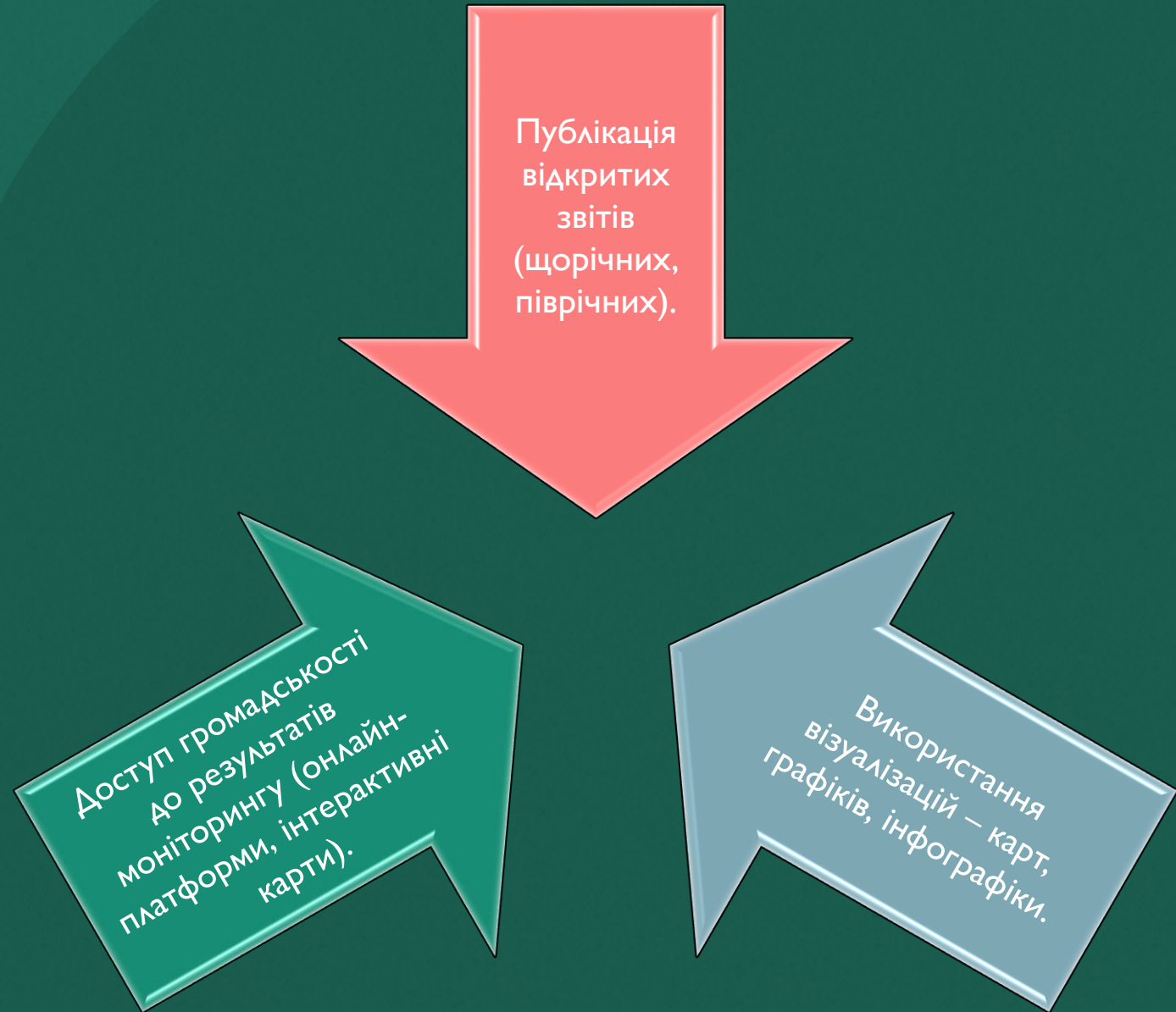
Розробка плану моніторингу

Визначення **ключових індикаторів** для відстеження (рівень забруднення води, викиди CO₂, площа зелених насаджень, рівень захворюваності населення).

Встановлення **періодичності збору даних** (щоквартально, щорічно).

Призначення **відповідальних органів** (місцеві органи влади, Міндовкілля, департаменти статистики).

Регулярна звітність

Механізм коригування стратегії/плану

Якщо моніторинг показує негативні наслідки, документ може бути змінений.

Коригування відбувається через внесення змін до стратегії/програми і нове узгодження з громадськістю.

Це гарантує **гнучкість і адаптивність** екологічної політики.

Очікувані результати

Прозоре рішення

- зрозуміло, чому ухвалено саме такий варіант стратегії

Система контролю

- відстеження реального впливу на довкілля

Адаптивність

- можливість виправити недоліки та зменшити негативні наслідки

Довіра суспільства

- громадськість бачить, що її зауваження не залишилися поза увагою

Приклади

- У країнах ЄС результати моніторингу часто інтегруються у **національні звіти зі сталого розвитку**.
- В Україні – прикладом може бути моніторинг виконання **Національної стратегії управління відходами до 2030 року**, де щорічно оцінюється прогрес і вносяться корективи.
- Для **генеральних планів міст** – моніторинг проводиться на рівні міських департаментів, із щорічною публікацією даних про стан довкілля.

